

Expedíció a Fekete-Tisza forrásánál

Egy civil kaland élményei és gondolatai

„Apó!” Így szólították régi tanítványai. „Tanár úrnak” vagy „Imre bácsinak” a többiek. Fáradhatatlan, örökmozgó, kapkodó a kis ügyekben, szívós és következetes a nagyokban. Apró törekény kis ember hatalmas szellemi energiával. Ő, *dr. Tóth Imre*, a Szegedi Egyetem nyugalmazott földrajztanára, aki 74 évesen élete nagy álmát valósította meg, amikor expedíciót szervezett a Fekete-Tisza forrásának megmentésére. „Apó”, mennyi szeretet és tisztelet, ugyanakkor kedveskedő gúny, csipkelődés. Összeség a háta mögött, hogy mennyivel egyszerűbb lenne mindez mobiltelefonnal, internettel?

Az Országos Erdészeti Egyesület három éve került kapcsolatba a GEO-ENVIRON Környezetvédő Egyesülettel. Dr. Tóth Imre, az egyesület elnöke akkor hívta fel az erdészek figyelmét arra, hogy a Fekete-Tisza forrásánál 125 évvel ezelőtt egy fenyőcsoportot *gr. Tisza Lajosról* az Erdészeti Egyesület akkori elnökéről nevezett el a Körösmezőn megtartott erdészeti vándorgyűlés. A GEO-ENVIRON segítségével 2007. augusztus 20-án egyesületünk megemlékezést tartott a Fekete-Tisza forrásánál és a Tisza Lajos facsoportnál. Bizonyára a nagyszerű élmények, az emelkedett hangulat és a forrás foglалásának gyászos kinézete eredményezte, hogy *Szikra Dezső* tagtársunk felajánlást tett a Fekete-Tisza forrásának megújítására. Ily módon vált ismét érintetté az Országos Erdészeti Egyesület.

Kakascímer

A forrás megmentésének előkészületei bonyodalmasak, hosszadalmasak voltak. Sokszor látszódtak teljesen reménytelennek. Nem volt megfelelő geodézia, műszaki tervezés, előkészítés. Az ukrán engedélyezési és ügyintézési körülmények, megspékelve jó adag gyanakvással, áthághatatlan akadállyal tűntek. Időközben a magyar oldal is több szereplőssé vált, ami legalább annyi előnyt jelentett, mint amennyi hátrányt. A GEO-ENVIRON Egyesület elnyert egy csaknem egymillió forintos támogatást a KVVMTól a Fekete-Tisza forrásának megmentésére. A támogatáson túl a szoros elszámolási határidő is komoly mozgatóerőt kölcsönzött a nyögvenyelősen haladó ügynek. Közben újabb civil szervezetek is megindultak a forrás felújítására. Az erők és szándékok egyesítésére tett kísérlet azonban nem hozott eredményt. Május közepén a „tanár úr” szűkszavú, de biztató levelet kapott Ukrajna nagykövetségétől a GEO-ENVIRON Környezetvédő Egyesület elnökének címezve: „A Kárpátaljai megyei és a Rahói járási vezetőség, valamint a Jaszijnjanszk Erdészet támogatják az Önök kezdeményezését, és mindennemű segítséget megadnak a Fekete-Tisza forrásának felújításában. Pecsét, aláírás.” A startpisztoly eldördült. Indulhatott az expedíció.

A GEO-ENVIRON Egyesület másfél hónap alatt megszervezte a korábbihoz pontosabb tervezést, a kiutazást, az ellátást, az eszközök és anyagok helyszínre szállítását és nem utolsósorban a csapatot. Mindent, ami Magyarországról megtehető. A kétségek, a bizonytalanságok

azonban továbbra is nyomasztottak. Nem véletlenül fogalmaztuk meg, hogy csak olyan művelethez fogunk hozzá, amit az adott körülmények között be tudunk fejezni, és az eredmény jobb lesz, mint a kiindulási állapot.

A *dr. Tóth Imre* által vezetett egyesület tagjain kívül részt vettek a csapatban a nagy múltú, és forrásfoglalási gyakorlattal rendelkező Mecsek Egyesület tagjai is. Az Erdészeti Egyesületet ketten képviseltük. A Kárpátok-Tisza Nemzetközi Fejlesztési Egyesület elnöke, Egri Sándor jóvoltából nagyszerű sátrak és kiegészítők segítettek a csapat ellátását. Az expedíció tagjairól, a szakmájukat és lakhelyüket is feltüntetve kell megemlékezni: **Balogh Ferenc** építész, Szeged, **Baumann József** villamossági szerelő, az építkezés vezetője, Pécs, **Buday Tamás** geográfus, Debrecen, **Dániel István** távközlési műszerész, Makó, **Egri Sándor** újságíró, Besenyszög, **Farkas Lajos** szakápoló, Szentes, **Ferencz András** geológus, Csíkszereda, **Horváth Péter** erdőmérnök, Abaliget, **Kriston Barnabás** műszerész, Pécs, **Kunfalvi Csaba** munkabiztonsági felügyelő, Szeged, **Mendei Árpád** tanár, Makó, **Novák Kovács Zsolt** tanár, Sárobgárd, **Párkányi Rita** tanár, Vácszentlászló, **Pásztor Imre** mérnök-tanár, Sikátor, **Pásztor Imréné** közg. technikus, Sikátor, **Puskás Lajos** erdőmérnök, Gyula, **Rója István** tanár, Makó, **Rudner József** biológus, Sándorfalva, **Stálenberg Tibor** biztonsági őr, Pécs, **Tasnádi János** kőműves mester, Komló, **dr. Tóth Imre** tanár, Szeged.

Július 7-én hajnalban indult az expedíció két kis busszal Szegedről. Mire a határhoz értünk minden létező hely meg volt töltve, hiszen a malteros kanáltól a kötelekig, a kor-acél csőtól a kütűző rúdig mindent vinnünk kellett. Először bosszantónak tűnt, hogy a határon nem akarták megérteni, miért viszunk egy járműben két poroltót. Amikor azonban kiderült, hogy a második, mikrobusznak minősülő járművünket egy hatnapos uniós rendeletnek köszönhetően nem engedik át, ez már baráti érdeklődésnek tűnt. Végül ez a busz is – fél napos késedelemmel – késő éjjel megérkezett Románián keresztül Körösmezőre, messzemenően kihasználva a Brüsszeltől való távolság hígító hatását. Gyors alvás és egy jóleső melegvizes borotválkozás után pakolás, anyagbeszerzés, elhelyezkedés, és végre indulás a Fekete-Tisza forrásvidékére, az Aklos-hágó alatti használaton kívüli erdészeti épülethez. Itt minden szónak súlya van, és ez így lesz mindaddig, amíg vissza nem térünk! A meleg víz és a borotválkozás újra értékké vált az egy hét alatt. Az anyagbeszerzés kulcskérdés. Nemcsak a nehezen megoldható szállítás miatt, hanem azért is, amikre nem voltunk felkészülve. Például arra, hogy a m³ homokot vagy sódert mázsában értelmezik, vagy arra, hogy a sóder fogalma nem azonos a Tisza medréből itt-ott kitermelt iszapos, szeméttel vegyes kavicsos homokkal. Súlya van az elhelyezkedés szónak is, hiszen az építőanyagokkal, eszközökkel, pallókkal és ácskapcsokkal vegyesen utazni megkívánja a bölcs előrelátást.

A Fekete-Tisza völgyén végigutazni csodálatos élmény. A fenyvesek, a szűk völgyekben gerendatámfalakkal megtámasztott utak, az átkelés a rönkhidakon vagy azok híján a gázlókon, feledtették a kényelmetlenségeket. Az erdőszegélyek, a magashegyi kaszálók tavasz végi, nyár eleji virágözöne, a tündérfürtös-acsalapus patakpartok élménnyé emelték a több órás zötykölődést. A bizakodás és az elszántság óriási volt a társaságban. Egy helyen az eső annyira elmosta az utat, hogy a megrakott terep-

járókkal nem lehetett tovább jutni. Utat kellett építeni, gerendatámfalat ácsolni, követ csákányozni és hordani. Az eső, az a magashegyi fajta is bemutatkozott – nem is nagyon akart később megválni tőlünk. Mire felértünk az elhagyott-elaggott épületig csapattá ért a társaságunk.

Gyors szállásfoglalás és feladat-meghatározás és -kiosztás után azonnal munkához kellett látnunk. *Baumann József*ek a megbomlott és elapadt forrásfoglalás stabilizálását, majd bontását kezdték el. A mi kis csapatunk a katonai sátrakból elkészítette a felső tábor – nem messze a Tisza Lajos emlékhelytől. Volt már helye a cementnek és a munkaeszközöknek. No meg egy kis száraz hely, ahol falatozhattunk a munka szünetében, hiszen a 35 percre lévő alsó táborba csak este volt érdemes visszamenni.

Az első tevékeny nap végére bizakodás töltött el bennünket. Jól haladtunk a bontással, a kövek osztályozásával, tisztogatásával. Az obeliszket sikerült biztonságosan feljebb vinnünk. Kialakult a munkarend, mindenki megtalálta a feladatát. Először éreztük, hogy nem fog ki rajtunk a feladat. Közben újra és újra megeredt az eső, de hazafelé a párárt lehelő szürkületi fenyvesek között már a bordapáfrányokban és az ázott, csapzott rezes hölgymálokból gyönyörködöttünk. A „hadtápra” beosztott két nagyszerű hölgy meleg vacsorával várta az étkező sátorban a forrástól megtérőket.

Az öreg, pusztulófélben lévő erdészeti épület érdekes szerepet töltött be ott-tartózkodásunk idején. Talán, ha nem ilyen elszántsággal érkezünk, ha nem a cél lebeg állandóan a szemünk előtt, visszafordultunk volna Körösmezőre. De ez szóba sem került. Pedig azal kellett kezdeni, hogy a mecsekiek hálólhelyiségében ki kellett dúcolni a

rakott kályhát, nehogy az alvókra dőljön. A padlás luxuslakosztály volt a gerendák között elhelyezett fenyőlombokon. Csak a denevérek menetrendjét kellett megszokni. Világítás minek is lett volna, hiszen sötétedés után kis beszélgetés és alvás. Ébresztő napfölkeltéskor, ez „apó” feladata, a hegyen később világosodik. Mosakodás a 200 méterre lévő gyenge kis forrásnál, reggeli, majd bemelegítésként 35 perc a hágón át. Természetesen teherrel, mert 1200-1300 méteren az ember nem szaladgál ide-oda. No meg egy-két tisztás magaslatot kivéve nem működnek a rádiótelefonok sem.

Meg-megújuló záporok faragták kedvünket. 5 fok reggel, ha egy órás-kára kisütött a nap már 16, ha nem, akkor legfeljebb 10. Az esőkabát a hideg és a kemény, izzasztó 10-12 órás munka miatt belülről áztatta el ruháinkat. Így a második nap délutánjára már alig használtuk ezt a kényelmetlen ruhadarabot. A munkaterület fölé sikerült hegymászó kötelekkel egy hatalmas vöröskeresztes sátorlapot kifeszítenünk. Nem mosta most már szét a habarcsot az eső, és mi is aláállhattunk a rövid felhőszakadások idejére. Újabb bizakodás. Majd újabb sötét felleg. De most nem az égen. Bizonytalan, mikor hozzák utánunk azt a homokmennyiséget, ami kiegészíti a 3 mázsát 3 m³-re. A harmadik napon déltájban megérkezett az alsó táborba. Rövid volt az öröm. Nem messze az épülettől elsüllyedt a teherautó a sásosban. Jött a futár a forráshoz, menjünk teherautót kiásni. Ástuk sötétedésig, de nem engedett. Jobb híján, másnap reggel mindannyian hátizsákkal, vödörrel, tróglival homokot vittünk át a hágón. Az elcsigázott emberek lelkét apró, nagyszerű dolgok emelik fel. Huszonéves magyarországi fiatalok sátoroztak a Tisza Lajos emléknél. Senki nem kérte őket, de a fiúk beszálltak a munkába, amíg a lányok a sátrat bontották, és a reggelijüket készítették. Ne mondja senki, hogy a mai fiatalok ilyenek vagy olyanok, bezzeg a mi időnkben! Végül délre csak kiszabadult a teherautó és megérkezett az anyag a

felső táborba. Most már biztosan teljesíteni tudjuk a terveinket.

Az expedíció megérkezésekor a forrás már nem működött, a vízerek elszöktek, az épített támfal részben leomlott, részben veszélyesen megcsúszott, a forrásfoglalás előtere eliszapolódott és részben járhatatlanná vált. A munkák során elsőként leemeltük az obeliszket, majd elbontottuk a teljes felépítményt az alapig. Az összes kikerülő kő és beton építőanyagot megtisztítottuk, előkészítettük az újrafelhasználásra. Felkutattuk a vízereket. Két vízérre vízgűjtő medencét telepítettünk: egyet a sziklába véstünk, egyet pedig műanyag-hordóból alakítottunk ki. Elvezettük az alacsonyabban eredő további vízereket a támfal mögül. A forrásfoglalás épített kőfalát teljesen újra falaztuk, mögé telepítettünk egy műanyag-hordóból kialakított ülepítő medencét, ami tovább tisztítja és egyesíti a két gyűjtőmedence vizét. Kialakítottuk a forrás vízköpiit három szinten. Helyreállítottuk a forrásfoglalás előterét. Szárazon rakott támfalakkal megtámasztottuk a foglalás fölötti részsűket és a foglalás alatti térburkolat felső járófelületét. Az obeliszket az eredetinel magasabbra, új, szárazon rakott és vésett alapokra helyeztük át. Helyreállítottuk a lánckorlát oszlopait, újra festettük a lánckorlátot és az obeliszk kitisztított feliratát. Végezetül általános tereprendezeit hajtottunk végre beleértve a növények ültetését is. A megvalósított forrásfoglalásról derékszögű méréseken alapuló geodéziai felvételt készítettünk. Az épített támfal mögé, az ülepítő medence mellé elhelyeztünk egy légmentesen lezárt kapszulát. Ebben több tárgy mellett a résztvevő személyek és szervezetek felsorolása is megtalálható.

Az expedíció eredménye önmagáért beszél. De hadd emeljek ki néhány premierplánt, amit a későbbi kiránduló már nem tud elválasztani a nagytotáltól. Kőműves mesterünk és azok a barátaink, akik közvetlenül a keze alá dolgoztak, külön figyelték arra, hogy a mohos, zuz-

mós kőoldalak az új falat épp úgy díszítsék, mint a hajdanit. Amíg mi néhányan a megvalósult forrásfoglalás felmérésével bajlódunk, a többiek, biológus barátunkkal az élen buzgó növénytelepítésbe fogtak. A szabad részsűkre és a funkció nélkül maradt kő-

tálba páfrányokat és mohapárnákat ültettek. Végezetül nem maradt más hátra, mint a közös ünneplés és fényképezkedés. Erre már az időjárás is összeszedte magát, és verőfényes napsütéssel ajándékozott meg bennünket. Visszaindulás előtt azért még harmadmagammal megfürdöttünk a mintegy két és fél méterről alábukó 5 fokos Tisza-vízben. Hátborzongató öröm. A napsütésben az Aklos-

Tasnádi János kőműves mester

hágó valamennyi virága kinyílt, kisimultak a rezes hölgymálok, tömegesen virítottak a piros pozdorok. Kéklett az ujjunk az áfonyától, megcsodáltuk a cirbolyaligeteket és a holtában is méltóságos, vihartépte hegyijuhart.

A társaság egyik része gyalog ment vissza a 25 km-re levő Körösmezőre, a másik része pedig a rakodás után a terep-

járókkal. A gyaloglókat Feketetisza falunál értük utol, közel a célhoz, ott, ahol a Fekete-Tisza az érdekesen meggyűrődött agyagpalás kőzetből álló zúgóját eléri. A hajdan volt Budapest Hotelben meleg fürdő és jóleső borotválkozás várt ránk. De hát egy szavunk nem lehetett a nomád körülmények miatt. Egyetlen egy alkalommal rendeztünk szavazást az expedíció alatt. Arról kellett határozni, hogy az egyesület megmaradt pénzén egy katonai tisztasági jármű jöjjön-e föl a táborhelyünkre vagy az elmaradt homokszállítmány. Jól döntöttünk.

Hazafelé – egy kis rahói városnézéssel és huszti vármárással megszakítva – folyt az elmúlt bő egy hét összegzése, értékelése, és azóta is folyik. Mitől válik egy utazás expedícióvá? Küldetése van. Olyan körülmények között zajlik, amit fehér foltnak is nevezhetnénk. Út az ismeretlenbe, ami azonban nemcsak geográfiai értelemben lehet ismeretlen, akár a mi esetünkben. Útvesztője nemcsak a hegy- és erdőrengetegeknak van, hanem a bürokráciának, a zavaros politikai viszonyoknak, és még mennyi mindennek. Az expedíciónak az is ismerte, hogy van egy szellemi vezető, aki összeállít egy nagyszerű csapatot, és megostromolja a mások által lehetetlennek kikiáltott célokat. Köszönet ezért „Apónak” és az expedíció valamennyi tagjának.

Kép és szöveg: **Puskás Lajos**

OEE elnökségi tag

Utóirat: A felújított forrásfoglalás ünnepélyes avatása augusztus 28-án megtörtént, amelyen Ukrajna helyi vezető személyiségei és támogatói mellett részt vett a GEO-ENVIRON Környezetvédelmi Egyesület elnöke, dr. Tóth Imre és több tagja is. Az Országos Erdészeti Egyesületet Szikra Dezső tagtársunk képviselte.

